
Facken, produktiviteten och lönerna

Några historiska nedslag om produktivitetens betydelse

DANIEL LIND

**Facken inom industrins
produktivitetskommission**

FACKEN, PRODUKTIVITETEN OCH LÖNERNA
Några historiska nedslag om produktivitetens betydelse
Arena idé
Stockholm 2022
© Arena idé och Daniel Lind
Rapporten kan laddas ner från www.arenaide.se/rapporter

DANIEL LIND är forskningsledare för Produktivitetskommissionen.

Produktivitetskommissionen är ett treårigt projekt som finansieras av Facken inom industrin och som drivs i samarbete med den partipolitiskt obundna, fackligt orienterade tankesmedjan Arena Idé. Läs mer och anmäl dig till vårt nyhetsbrev här: <https://arenaide.se/produktivitetskommissionen/>.

Innehåll

Ekonomiskt välbefinnande som sysselsättning och produktivitet	6
Sambandet mellan produktivitet, löner och vinster	6
De första fackens syn på produktiviteten	7
Rationaliseringen är oundgänglig och ofrånkomlig	8
Produktiviteten som en del av en ekonomisk helhet	9
Produktiviteten och det samhällsekonomiska löneutrymmet	10
Produktiviteten och en lönebildning i kris	10
Industriavtalet och produktiviteten	11
Produktiviteten som ett grundackord	11
Hur påverkar facklig organisering företagets produktivitet?	12
Vad säger oss verkligheten?	13
Orsak och verkan: Norden i centrum	13
Avslutande reflektion	14
Refererad litteratur	15

Ekonomiskt välstånd som sysselsättning och produktivitet

Det ekonomiska välståndet i ett land, här definierat som bruttonationalprodukten (BNP), bestäms av hur många som jobbar och hur stora förädlingsvärden – löner och vinster – som de sysselsatta genererar när de jobbar. Mer precist innebär detta att BNP växer antingen när fler (vita) arbetade timmar utförs på arbetsmarknaden eller när förädlingen per timme ökar. Eftersom arbetskraften är en ändlig resurs bestäms BNP-tillväxten och därmed BNP-nivån på lång sikt av tillväxten i arbetsproduktivitet: hur mycket förädling som genereras per arbetad timme.

Hur mycket förädling som genereras per timme bestäms i sin tur av utbildningsnivån, mängden och kvaliteten på det kapital som används i produktionen och den så kallade totalfaktorproduktiviteten: den tillväxt i arbetsproduktivitet, den residual, som inte förklaras av de insatta produktionsfaktorerna arbete och kapital, inte sällan kategoriserad som "measurement of our ignorance". Därutöver påverkas arbetsproduktiviteten av den ständigt pågående förskjutningen av ekonomisk aktivitet mellan ekonomins branscher: ibland från lågproduktiva till högproduktiva, ibland det motsatta.

Den här definitionen av ekonomiskt välstånd, vilken är och har varit grundläggande för Sveriges och andra länders nationalräkenskaper under närmare hundra år, erbjuder ett raster genom vilket vi kan betrakta många av de skeenden och mycket av den politik som har kännetecknat Sveriges utveckling från fattigt jordbruksland till ett högteknologiskt och globalt orienterat välfärdsland sedan slutet av 1800-talet. Frågan om antalet arbetade timmar handlar inte minst om den fulla sysselsättningen och en välfärdsmodell som belönar närvaro på arbetsmarknaden, men lika mycket om arbetstid, semester och pensionsålder. Det handlar så klart också om utbildningsnivå, beskattning, socialförsäkringar, matchning mellan utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden och livslångt lärande, om anpassning till den teknologiskt drivna strukturomvandlingen.

Sambandet mellan produktivitet, löner och vinster

Bruttonationalproduktens produktivitetskomponent handlar på dess mest fundamentala nivå om fördelningen mellan löner och vinster, mellan arbete och kapital. Kapitalet vill ha avkastning på sitt satsade kapital och behöver resurser för att investera i framtida produktion. Löntagarna möjliggör för kapitalet att förmera sina tillgångar och vill ha rättmätig del av de värden som de skapar i produktionen. Inom löntagarkollektivet är konfliktytan likartad: hur ska den samlade lönekakan fördelas mellan olika löntagargrupper?

En relaterad aspekt av den här definitionen av ekonomiskt välbefinnande är att den tydliggör sambandet mellan ökad arbetsproduktivitet och ökade löner. Om reallönetillväxten varaktigt överstiger tillväxten i arbetsproduktivitet, kommer vinsternas andel av ekonomin gradvis att minska – och slutligen nå en så låg nivå att investeringar och framtida produktion hotas. Om å andra sidan tillväxten i arbetsproduktivitet varaktigt överstiger reallönetillväxten, kommer vinsternas andel av ekonomin gradvis att öka eftersom arbetsgivarna kan betala de högre lönerna samtidigt som vinsten ökar. Det förklaras av att en tillväxt i arbetsproduktivitet om till exempel två procent innebär att samma produktion kan utföras med två procents mindre arbetsinsats. Om den minskade kostnaden som följer av denna minskade arbetsinsats endast ska ”finansiera” en enprocentig tillväxt i reallönen, kommer den kvarvarande procentenheten att gå till ökad vinst.

Om reallönetillväxten varaktigt överstiger tillväxten i arbetsproduktivitet, kommer vinsternas andel av ekonomin gradvis att minska.

De första fackens syn på produktiviteten

Insikten om sambandet mellan tillväxten i arbetsproduktivitet och reallönetillväxten antydde mycket tidigt i Sverige. Redan i början av 1880-talet utlyste snickeriarbetsföreningen i Stockholm ett möte för att ta fram ett förslag till stadgar för fackföreningar. De samlade arbetarna – bland annat snickare, järnarbetare, tapetserare och skomakare – hade en mer liberal inställning än deras gäst August Palm och i §1 står bland annat att ”Föreningen söker ordna den industriella ekonomin, tillgodose såväl yrkets som arbetarnes och arbetsgivarnes sanna intressen...”. (Karlbohm, 1955, s. 29, egen kursivering). I sitt eget intresse bör således fackföreningarna verka för att näringslivets effektivitet och lönsamhet utvecklas på ett tillfredsställande sätt.

Palms agitation tycks dock ha burit frukt eftersom de fackliga skrivningarna under de efterföljande åren breddades och radikaliserades, i riktning mot bland annat sociala skydds nät, demokrati och nykterhet. Den fackliga verksamheten knöts, inte utan gnissel, närmare en socialistiskt präglad politik. Formellt avslutades konflikten mellan liberaler och socialister när fackföreningarna beslutade att upplösa sig själva och uppgå i det alldeles nybildade socialdemokratiska arbetarpartiet år 1889.

Även om detta under en tid innebar att fackföreningarna riktade mindre fokus på produktionens förutsättningar, har omtanken om näringslivets väl och ve hela tiden funnits där. Karlbohm uttrycker det så här: ”De första fackföreningsprogrammen innehåller flera önskemål från arbetarnas sida, vittnande om omtanke om näringslivets utveckling.” (s. 240) Dessa önskemål var dock främst inriktade mot behovet av utbildade arbetare, yrkesinspektioner och skyddsåtgärder, men efter hand vidgades synsättet till att inkludera aspekter som kanske kan sägas ingå i produktionens hårda kärna. Men den fackliga uppgiften var självklart även att arbeta för att enskilda löntagare som

förlorar jobbet i rationaliseringsprocessen skulle drabbas så lite som möjligt, ekonomiskt och socialt.

Under 1920-talet, då Sverige var ett av de länder i västvärlden med flest konflikter på arbetsmarknaden, gick en bärande politisk skiljelinje mellan LO/S och högerpartierna om hur den höga arbetslösheten skulle pressas tillbaka (Nycander, 2002). De senare menade att lönerna var för höga och måste pressas neråt, de förra förnekade inte sambandet mellan lönenivå och arbetslöshet, men menade att lösningen var ökad rationaliseringstakt, inte sänkta löner; med en snabbare produktivitetstillväxt skulle således arbetsgivarna ha råd att betala existerande löner.

Rationaliseringen är oundgänglig och ofrånkomlig

Som svar på en motion från Metallindustriarbetareförbundet om behovet av mer fackliga studier av konsekvenserna av rationaliseringen, säger LO-sekretariatet år 1931 följande: ”Rätt uppfattad och praktiserad är rationaliseringen ur näringslivets och folkhushållningens synpunkt *lika oundgänglig som ofrånkomlig* (Karl bom, 1955, s. 241, egen kursivering). Därefter klargörs att det som avses med rätt uppfattad och praktiserad rationalisering betyder att den ska bidra till högre reallöner och att det allmänna välbefinnandet förbättras. I ett berömt tal från 1938 bekräftar finansminister Ernst Wigforss LO-sekretariatets synsätt (Johansson och Magnusson, 2012). Han menar att näringslivet måste förstå att det politiska systemet med en aktiv politik vill bidra till att förbättra näringslivets produktivitet och därmed höja löntagarnas reallöner, men samtidigt måste politiken skapa gynnsamma förutsättningar för näringslivet.

Metallindustriarbetareförbundet skriver en motion till LO-kongressen 1936 i vilken det i än tydligare ordalag sägs att: ”... fackföreningsrörelsen måste medverka till näringslivets sunda utveckling och stärkande, vilket är förutsättningen för bättre ekonomiska och sociala förhållanden.” (Karl bom, 1955, s. 244). Den här motionen ledde fram till en utredning – den så kallade 15-mannakommittén – som med samma synsätt antogs av LOs kongress år 1941. Det bärande temat i rapporten var betydelsen av industriell utveckling, att ekonomiska realiteter inte kan förbises och att fackföreningsrörelsen har ett positivt intresse av att näringslivets konkurrenskraft förbättras. En viktig källa till den här tron på industriell utveckling var den andra industriella revolutionen: den industrialiseringsvåg, med sina rötter i elektrifieringen och storskalig produktion, som tog sin början runt sekelskiftet i USA och som nådde Sverige under mellankrigstiden och som kulminerade under 1960-talet (Johansson och Magnusson, 2012).

Vid den här tidpunkten hade Saltsjöbadsavtalet – i december 1938 och efter betydande politiskt tryck och två års förhandlingar –

undertecknats av SAF och LO. Den anda av samförstånd som därmed etablerades, och som under kommande år fick draghjälp av den nationella samhörighet som andra världskriget förde med sig, hade just acceptansen och bejakandet av näringslivets rationalisering som ett bärande tema (Johansson, 1989). Genom ett konkurrenskraftigt näringsliv som varaktigt höjer sin produktivitet skapas förutsättningar för högre löner och ett allmänt förbättrat välbefinnande. I linje med detta, och som svar på ett utbrett missnöje med de under kriget frysta lönerna, förhöll sig LO-ledningen på 1946 års kongress kallsinnigt till ombudens högt ställda förväntningar. Ledningen menade att det kan finnas utrymme för vissa lönehöjningar, men de måste i så fall "i huvudsak sökas i fortsatt höjning av den industriella produktiviteten." (Johansson och Magnusson, 2012, s. 16).

*Den solidariska
lönepolitik som,
efter stor vanda och
tveksamhet inom
arbetarrörelsens
båda ben,
etablerades efter
andra världskriget
hade som en
kungstanke att
ökade reallöner
kunde uppnås
genom att hela
näringslivet
träffades av samma
löneökningar.*

Produktiviteten som en del av en ekonomisk helhet

Den solidariska lönepolitik som, efter stor vanda och tveksamhet inom arbetarrörelsens båda ben, etablerades efter andra världskriget hade som en kungstanke att ökade reallöner kunde uppnås genom att hela näringslivet träffades av samma löneökningar. Argumentet för detta var att rationaliseringstakten skulle intensifieras om lika arbete gav lika lön; för att bära de ökade lönekostnaderna krävdes att det svagt presterande delarna av näringslivet förbättrade sin produktivitet. Produktivitetstillväxten antas därmed inte bara skapa reallöneutrymme, utan lönepolitiken bidrar i sig till snabbare produktivitetstillväxt – och därmed till ytterligare utrymme för reallöneökningar.

I den under den här perioden etablerade Rehn-Meidner-modellen var den solidariska lönepolitiken inte bara ett verktyg för ökad produktivitet, utan även ett verktyg för små inkomstskillnader och en jämnt fördelad köpkraft. Detta skulle stimulera konsumtionen och därmed lägga grunden för utökad produktion – och därmed sysselsättning. Produktiviteten – i kombination med den solidariska lönepolitiken – blev i Rehn och Meidners modell en central tvåvägs-komponent i sig själv, men lika mycket var den en mekanism som, direkt och indirekt, bidrog till den ekonomiska politikens fyra mål: låg inflation, full sysselsättning, hög tillväxt och jämn inkomstfördelning (LO, 1952).

Inom partssystemet utvecklades under 1960-talet tankegångarna om sambandet mellan produktivitet och löner genom den statliga så kallade stabiliseringsutredningen, med LOs utredningschef Clas-Erik Odhner som huvudsekreterare. Den syftade till att utreda hur den solidariska lönepolitiken mer konkret skulle kunna förenas med den ekonomiska politiken (Nycander, 2002). Detta flyttade den fackliga lönepolitiken närmare statlig inkomstpolitik, men utredningen var också tydlig med att branschvisa skillnader i produktivitetstillväxt

innebär att reallöneutrymmet skiljer sig åt mellan olika delar av ekonomin (det så kallade bärkraftsargumentet) – och om de branscher med snabbast produktivitetstillväxt bestämmer löneökningstakten för alla branscher, krävs det betydande prisökningar i de branscher med svag produktivitetstillväxt för att vinstnivån inte ska falla tillbaka.

Produktiviteten och det samhällsekonomiska löneutrymmet

Den så kallade EFO-modellen utformades i slutet av 1960-talet av utredningscheferna i LO, TCO och SAF (Faxén m fl, 1989). För att undvika statlig inblandning i lönebildningen behövde parterna komma överens om hur det samhällsekonomiska utrymmet för löneökningar bör beräknas. Utredarnas svar blev, med stabiliseringsutredningen som inspiration och med en norsk förebild i den så kallade Aukrust-rapporten, att produktivitetstillväxten är avgörande för reallönetillväxten, att konkurrens- och produktivitetsförutsättningarna skiljer sig åt mellan branscher och att det är utvecklingen i den internationellt konkurrensutsatta delen av näringslivet – i praktiken industrin – som bestämmer ekonomins reallöneutrymme.

I spåren av 1970- och 1980-talens ekonomiska och lönebildningspolitiska turbulens, framdriven av övergången till den tredje industriella revolutionen och där devalveringspolitiken höll tillbaka produktivitetstillväxten genom att minska omvandlingstrycket, vidareutvecklades EFO-modellen i slutet av 1980-talet i den så kallade FOS-rapporten (Faxén m fl, 1989). Tanken var den här gången inte att slå fast hur det samhällsekonomiska utrymmet bör beräknas, utan att hitta sätt som säkerställer att kostnadsutvecklingen hålls inom de samhällsekonomiska ramarna i tider av hög efterfrågan. Produktiviteten som förutsättning för reallönen tas för given: ”Inom varje ekonomi måste grundvalen för en real inkomstökning vara en produktivitetsförbättring.” (Faxén m fl, 1989, s. 513, egen kursivering).

Produktiviteten och en lönebildning i kris

Den så kallade Rehnbergkommissionen, benämnd efter den tidigare generaldirektören för Arbetsmarknadsverket Bertil Rehnberg, tillsattes året efter att FOS-rapporten publicerades och var statens sätt att tvinga parterna att hålla löneökningarna inom de samhällsekonomiska ramarna. Det uppnåddes genom att fackförbund och arbetsgivare undertecknade ett stabiliseringsavtal som säkerställde mer centraliserade och därmed återhållsamma löneförhandlingar (Bender, 2022). När förhandlingarna återigen decentraliserades i mitten av 1990-talet blev löneökningarna återigen högre än vad den

socialdemokratiska regeringen och industrin ansåg hållbart, varpå arbetsmarknadens parter uppmanades att gemensamt förändra lönebildningssystemet, med syftet att hålla löneökningarna inom de samhällsekonomiska ramarna. Som ett svar på detta hot om politisk inblandning publicerade åtta fack inom industrin år 1996 en debattartikel där de bjöd in sina motparter på arbetsgivarsidan till att förhandla fram ett reformerat lönebildningssystem. Efter förhandlingar undertecknades den 18 mars 1997 industriavtalet: ett förhandlings- och samarbetsavtal som, efter tre revideringar, fortfarande styr svensk lönebildning.

Industriavtalet och produktiviteten

I industriavtalet slås snabbt fast att parterna inom industrin har ett gemensamt, långsiktigt intresse av att fördjupa och bredda sitt samarbete för att stärka svensk industri, dess produktivitet och internationella konkurrenskraft. Detta åstadkoms på flera sätt och syftar också till att främja goda partsrelationer och att med gemensam opinionsbildning lyfta fram industrins betydelse för svensk ekonomi. I avtalet slås fast att förutsättningen för de anställdas reallönetillväxt är att företagens produktivitet förbättras och industrins parter ser goda möjligheter att utveckla samarbetet kring den framtida produktiviteten. Men även det omvända sambandet lyfts återkommande fram: en balanserad lönebildning, som utgår från industrins förutsättningar, bidrar till att industrins konkurrenskraft förbättras. Vad som skiljer Industriavtalet från EFO- och FOS-modellerna är, i linje med detta, dock att betydelsen av de samhällsekonomiska ramarna har tonats ned i det förra. Betoningen ligger mycket mer på industrins förutsättningar. I den mån inflationen nämns är det inte som en bärande komponent i beräkningen av det samhällsekonomiska utrymmet, utan snarare att inflationen är en av de centrala effekter av lönebildningen som parterna ska beakta, utöver konkurrenskraft och sysselsättning.

Betydelsen av sambandet mellan produktivitetstillväxt och reallöneutveckling har illustrerats mycket tydligt under det senaste decenniet: när produktivitetstillväxten har mattats av, har också det av industrins parter framförhandlade lönemärket justerats ned i motsvarande grad. Sambandets betydelse illustreras även inför varje avtalsrörelse. Ju närmare ett nytt lönemärke vi kommer, desto mer svartmålar Svenskt Näringsliv svensk ekonomi och industri. Budskapet är övertydligt: om produktiviteten och konkurrenskraften utvecklas svagt finns det inget (mindre) utrymme för reallöneökningar.

I industriavtalet slås snabbt fast att parterna inom industrin har ett gemensamt, långsiktigt intresse av att fördjupa och bredda sitt samarbete för att stärka svensk industri.

Produktiviteten som ett grundackord

Det finns självklart ett mycket stort antal vinklar och nyanser som jag av utrymmesskäl inte kan ta upp i den här texten, men ett grundackord sedan slutet av 1800-talet är svenska fackföreningarnas insikt om att löntagarnas reallöner och levnadsstandard ytterst bestäms av

näringslivets utveckling och produktivitetstillväxt. Detta ackord har över decennierna uttryckts på lite olika sätt och inkluderats i olika teoretiska ramverk. Lösningar för att hantera eventuella negativa konsekvenser har återkommande föreslagits och implementerats, bland annat ett aktivt arbetsmiljöarbete, företagshälsovård, utveckling av arbetets innehåll och stöd vid omställning. Den mer fundamentala skepticismen har självklart funnits där, inte minst under slutet av 1960- och under 1970-talet, men etablerandet av en generell giltig, alternativ världsbild har aldrig varit nära. Trots industriella revolutioner, två världskrig, gyllene decennier, löntagarfonder, återkommande devalveringar och kriser, turbulent lönebildning och löpande strukturuomvandling, har produktivitetens primat bestått som en ”överdeologi” inom det fackliga Sverige.

Hur påverkar facklig organisering företagets produktivitet?

I ljuset av detta blir jag lite beklämd när jag läser en ny översikt av den nationalekonomiska forskningen om hur fackliga organisationer påverkar företagets produktivitet (Doucouliagos m fl, 2017). Det är ju inget nytt att den här disciplinen har svårt att utveckla teoretiska modeller som på ett trovärdigt sätt speglar hur den svenska, och nordiska, arbetsmarknaden – med fristående och starka parter inom ett korporativt uppbyggt system – i praktiken fungerar. Men den teoretiska ingången i den här forskningen saknar helt den komponent som har varit bärande i det fackliga Sverige under mer än hundra år: att en nödvändig förutsättning för löntagarnas reallönetillväxt är att företagets produktivitet utvecklas positivt. Att det finns ett starkt gemensamt intresse mellan fack och arbetsgivare av att verksamhetens produktivitet förbättras över tid.

Forskningen om hur fackliga organisationer påverkar företagets produktivitet har dock växt snabbt de senaste decennierna. Det konventionella synsättet har då varit att betrakta fackliga organisationer som monopol som påverkar företagets produktivitet negativt. Det uppnås genom att pressa löner och förmåner över marknadens jämviktsnivå. I samma anda betraktas facken som en stark intressegrupp som gynnar sig själva på andras bekostnad, inklusive arbetsgivarna. Därför betraktar en del ekonomer inom det här forskningsfältet facklig närvaro som en extra skatt på avkastningen på det investerade kapitalet, som i sin tur leder till minskade resurser till FoU och innovation.

Men av översikten framgår också att alternativa synsätt har funnits, om än mer i marginalen. Med utgångspunkt i Adam Smiths princip att handlingar i egenintresse kan leda till socialt önskvärda utfall, argumenterar dessa forskare för att facken kan bidra till att förbättra kommunikationen inom företaget och att färre lämnar arbetsplatsen. En förbättrad kommunikation kan bidra till förändrade produktions-

och arbetssätt och skapa ökad delaktighet. En hög personalomsättning riskerar att leda till att arbetsgivaren förlorar kompetens som svårigen kan ersättas.

Vad säger oss verkligheten?

Om det finns teoretiska argument för både positiva och negativa effekter på produktiviteten av facklig närvaro, blir det en empirisk fråga om hur sambandet ser ut i praktiken. Den frågan besvaras med hjälp av statistisk analys, där fokus ligger på korrelationen mellan facklig närvaro och produktiviteten, efter kontroll för de andra i analysen ingående variablerna. På detta sätt konstanthålls dessa andra variabler och vi får ett isolerat samband mellan de två huvudvariablerna.

Doucouliagos m fl (2017) genomför så kallade meta-analyser av den tidigare forskningen. Det betyder att de går igenom tusentals resultat från hundratals studier och testar empiriskt om det finns något sammanfattande statistiskt samband bland de studier som analyseras. Nästan all forskning på det här området har baserats på anglosaxiska länder, främst USA. Eftersom resultaten sannolikt är beroende av kontext – inte minst i form av tidsperiod, land och bransch – bör man således vara ödmjuk inför att de identifierade resultaten inte behöver vara generellt giltiga.

Men med detta sagt är bokens huvudresultat att det inte går att hitta någon negativ effekt av facklig närvaro på företagens produktivitet. Därmed förkastar författarna nationalekonomins konventionella synsätt. Men å andra sidan hittar de inte heller något positivt samband. De positiva och negativa effekterna tycks ta ut varandra. Deras andra huvudresultat är just att kontexten spelar roll. Därför är det för svenskt vidkommande avgörande att titta närmare på de studier som baseras på länder som liknar oss, utvecklingsmässigt och institutionellt.

Boken avslutas med ett utifrån bokens huvudresultat aningen besynnerligt påstående: "Finally, union activities almost invariably trade off some economic efficiency for the greater justice at workplaces and reduced inequalities...". (s. 163, egen kursivering) Påståendet är inte heller självklart i ljuset av Sveriges moderna ekonomiska historia. Är det verkligen så att facklig närvaro på Sveriges arbetsplatser under det gångna seklet nästan undantagslöst har bidragit till en svagare produktivitetstillväxt? Tillåt mig tvivla.

*En hög personal-
omsättning riskerar
att leda till att
arbetsgivaren
förlorar kompetens
som svårigen kan
ersättas.*

Orsak och verkan: Norden i centrum

En svaghet med de meta-analyser som Doucouliagos m fl (2017) genomför är att de inte kan säga särskilt mycket om orsak och verkan – om vad som leder till vad. Är det den fackliga närvaron som påverkar produktiviteten eller är det produktiviteten som påverkar den fackliga närvaron? En färsk vetenskaplig artikel som, utifrån en rikare teoretisk diskussion, beaktar frågan om det kausala sambandet mellan facklig närvaro och produktivitetstillväxten på företagsnivå är Barth m fl

(2020). Den här studien är dessutom särskilt intressant eftersom den fokuserar på Norge under perioden 2001-12. Den fråga de ställer är således: leder en ökad andel fackliga medlemmar på ett företag till att företagets tillväxt i arbetsproduktivitet förbättras?

Deras huvudresultat är att: "We find that increases in union density lead to substantial increases in firm productivity..." (s. 1899). Den här positiva produktivitetseffekten innebär att en procentenhets ökad andel fackliga medlemmar i genomsnitt leder till en ökad produktivitet om 1,7-1,8 procent. Den här positiva effekten tycks vara större på arbetsplatser där förändringen i facklig anslutningsgrad bär på störst möjlighet att i praktiken göra skillnad, nämligen på arbetsplatser med medelhög anslutningsgrad, och mindre där en högre andel fackliga medlemmar kanske inte bär på samma möjlighet till utökat inflytande, nämligen på arbetsplatser med mycket låg eller mycket hög anslutningsgrad. Ett annat centralt resultat i den här artikeln är att den här högre produktivitetstillväxten leder till högre löner: en betydande del av det större löneutrymmet tillfaller således företagets medarbetare. Den här positiva löneeffekten är större i företag med hög produktivitet.

Avslutande reflektion

Även om de norska resultaten sannolikt har bäring också på Sverige, är det en svaghet att det inte har bedrivits forskning på företag verksamma i Sverige om sambandet mellan facklig anslutningsgrad och företags produktivitet. Denna brist passar väl in i en långvarig, strukturell avsaknad av en fackligt initierad, systematiserad kunskap och forskning om hur svensk arbetsmarknad i praktiken fungerar. Det försvagar det fackliga Sveriges ställning som parts- och samhällsaktör och går stick i stäv med hur facken i till exempel Norge, Finland och Tyskland har valt att förhålla sig. För det fackliga Sverige är således hemläxan ungefär densamma som för den konventionella nationalekonomin: att intressera sig för annat än det som länge har florerat på ytan. Definitionen av vad som är modernt bör moderniseras.

Refererad litteratur

Barth, E., A. Bryson och H. Dale-Olsen (2020), "Union density effects on productivity and wages", *The Economic Journal*, nr. 130, s. 1898-1936.

Bender, G. (2022), "Partiellt organiserade parter: Stabilitet och legitimitet i svensk lönebildning", rapport Arena Idé.

Doucouliafos, H., R.B. Freeman och P. Laroche (2017), *The economics of trade unions: A study of a research field and its findings*, Routledge.

Faxén, K-O., C-E. Odhner och R. Spånt (1989) "Lönebildning för full sysselsättning och prisstabilitet", *Ekonomisk Debatt*, nr. 7, s. 510-24.

Johansson, A.L. och L. Magnusson (2012), *LO: 1900-talet och ett nytt millennium*, Atlas.

Karlbom, T. (1955), *Den svenska fackföreningsrörelsen*, Tidens förlag.

LO (1952), *Fackföreningsrörelsen och den fulla sysselsättningen*, rapport till LOs kongress 1951, Framtiden.

Nycander, S. (2002), *Makten över arbetsmarknaden. Ett perspektiv på Sveriges 1900-tal*, SNS Förlag.

**Facken inom industrins
produktivitetskommission**

arenaidé